

Sisäministeriö
Maahanmuutto-osasto

Viite
SMDno 2016-1584

Asia

**LUONNOS HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LAIKSI HENKILÖTIETOJEN
KÄSITTELYSTÄ MAAHANMUUTTOHALLINNOSSA SEKÄ ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI**

Sisäministeriö on pyytänyt ulkoministeriötä toimittamaan lausuntonsa otsikossa mainitusta asiasta. Ulkoministeriön maahantulo- ja passiasioiden yksikkö lausuu lausuntopyynnön johdosta seuraavaa.

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa. Lakia sovellettaisiin maahanmuuton hallinnonalalla suoritettavaan henkilötietojen käsittelyyn. Laki korvaisi lain ulkomaalaisrekisteristä, joka esitetään kumottavaksi. Tavoitteena on, että jatkossa henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa säädettäisiin yhdessä nykyaikaisen henkilötietolain vaatimukset täyttävässä laissa, joka täydentää Euroopan unionin tietosuoja-asetusta sekä tietosuojalakia. Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta siten, että yleislakiin keskitettäisiin maahanmuuttohallintoa koskevien asiakirjojen salassapitoa koskeva sääntely.

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Henkilötietojen käsittelyn yleisistä periaatteista, rekisteröidyn oikeusturvasta ja poikkeuksista rekisteröidyn oikeuksiin säädettäisiin yleisessä tietosuoja-asetuksessa (2016/679/EU) sekä valmisteilla olevassa henkilötietolain korvaavassa tietosuojalaissa, jota sovellettaisiin tämän lakiehdotuksen rinnalla.

Yhteensopiva henkilötietojen käsittely

Yleisen tietosuoja-asetuksen lähtökohtana on suojella luonnollisten henkilöiden perusoikeuksia ja -vapauksia ja erityisesti heidän oikeuttaan henkilötietojen suojaan. Esityksen mukaan lähtökohta on, että vastuu kohdentuu sille viranomaiselle, jolle vastuu tosiasiallisesti kuuluu.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa säädetään henkilötietojen käsittelyä koskevista periaatteista. Artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan henkilötietojen suhteen on noudatettava seuraavia vaatimuksia [...] ne on kerät-

tävä tiettyä, nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla [...] ("käyttötarkoitussidonnaisuus").

Esityksen valossa yhteensopivaa olisi todennäköisesti esimerkiksi viisumitietojen käyttäminen oleskelulupaprosessissa ja toisinpäin, koska kummassakin tapauksessa on kyse tietojen käyttämisestä maahantuloon liittyen.

Yhteisrekisterinpitäjät (3 §)

Esityksen mukaan kun henkilötietoja käsitellään ehdotettavan lain perusteella, yhteisrekisterinpitäjiä olisivat Maahanmuuttovirasto, Poliisihallitus ja Suojelupoliisi, Rajavartiolaitos, vastaanotto- ja järjestelykeskukset, säilönottoyksiköt, ulkoasiainhallinto sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Ulkoasiainhallinto toimisi rekisterinpitäjänä kansallisessa viisumitietojärjestelmässä. Esityksessä mainitaan, että "edustustot myöntävät viisumit kansallisessa viisumitietojärjestelmässä" (s. 41). Ulkoministeriö ehdottaa esityksessä todettavan yleisemmin, että "viisumit myönnetään kansallisessa viisumitietojärjestelmässä", koska edustustojen ohella myös muut viranomaiset kuten poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos myöntävät viisumeita mainitussa järjestelmässä.

Ehdotettavan lain nojalla rekisterinpitäjät olisivat yhteisrekisterinpitäjiä. Rekisterinpitäjien vastuu on määritelty yksityiskohtaisesti ja tarkkarajaisesti suoraan laissa. Rekisterinpitäjien henkilötietojen käsittelyä koskeva tarkoitus perustuu rekisterinpitäjien lakisääteisiin tehtäviin.

Rekisteröidyn yhteyspisteet (6 §)

Rekisteröidyn oikeuksien toteutumisen varmistamiseksi säädetään erikseen rekisteröidyn yhteyspisteistä. Ulkoasiainhallinto toimii kansallisessa viisumitietojärjestelmässä rekisteröidyn yhteyspisteenä. Rekisteröidyn yhteyspiste vastaa tarkastusoikeuden nojalla pyydetyn tiedon toimittamisesta rekisteröidylle sekä pyyntöön liittyvästä prosessista kokonaisuudessaan. Yhteyspiste pyytää tarvittaessa käsittelystä vastaavalta tai vastanneelta viranomaiselta näkemystä esimerkiksi tilanteissa, joissa rekisteröidyn tarkastusoikeuden sisältö tai laajuus on epäselvä. Muille yhteisrekisterinpitäjille osoitetut pyynnot olisi ohjattava viran puolesta asian laadusta riippuen Maahanmuuttovirastolle tai ulkoasiainhallinnolle tarvittavia toimenpiteitä varten.

Rekisterinpitäjien tiedonsaantioikeus (12 §)

Ulkoministeriö pitää henkilötietojen luovuttamista ja tiedonsaantia koskevan sääntelyn selkeyttämistä ja keskittämistä kannatettavana. Ehdotus siitä, että tiedonsaantioikeus perustuisi rekisterinpitäjän asemaan selkeyttää nykytilaa. Rekisterinpitäjinä toimivien viranomaisten keskinäisistä tiedonsaantioikeuksista ei säädettäisi enää erikseen.

Ulkoministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota ehdotetun henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain 12 §:n 2 momentin 11 kohtaan, jonka mukaan rekisterinpitäjällä on, silloin kun se on tarpeellista tämän lakisääteisten tehtävien suorittamiseksi, oikeus saada ulkoasiainhallinnolta tiedot asiakirjojen laillistamisesta. Ehdotuksen mukaan tiedonsaantioikeus rajoittuu vain niihin henkilötietoihin, joita käsitellään rekisterinpitötarkoituksessa.

Ulkoministeriö pyytää huomioimaan, että laillistamisen tarkoituksena on varmentaa asiakirjan antaneen viranomaisen toimivalta antaa kyseinen asiakirja kyseisessä vieraassa valtiossa. Laillistamisessa ei oteta kantaa laillistettavaksi tarkoitetun asiakirjan aineelliseen sisältöön. Laillistaminen on yksi konsulipalvelulaissa edustuston tehtäväksi säädetty notaaritoimitus.

Edustustoissa suoritetuista notaaritoimituksista pidetään ns. notaaritoimitusten luetteloja. Luetteloon merkitään päätöksen numeron, tekopäivän ja päätöksentekijän lisäksi tiedot siitä, mistä notaaripalvelusta on ollut kyse sekä palvelusta peritty maksu pykäläperusteluineen. Luetteloon ei kuitenkaan tallenneta tietoa laillistetusta asiakirjasta tai sen sisällöstä, eikä välttämättä henkilöstä, jota asiakirja koskee. Asiakirjojen laillistamisesta ei pidetä muutakaan erillistä rekisteriä.

Henkilötietojen tarkastusoikeus ja taloudelliset vaikutukset

Esityksestä ilmenee, että henkilötietojen tarkastusoikeuden osalta tarkastuspyynnön voisi vastaanottaa ja luovutusta koskevan päätöksen tehdä sekä ulkoasiainhallinto järjestelmän ylläpitäjänä että rekisterinpitäjä. Kansallisen viisumitietojärjestelmän osalta omien henkilötietojen tarkastuspyynnöt kohdentuisivat ensisijaisesti rekisteröidyn yhteyspisteelle eli käytännössä ulkoasiainhallinnolle viisumitietojärjestelmän ylläpitäjänä. Ulkoasiainhallinto konsultoi kuitenkin toista rekisterinpitäjää päätöstä tehdessään, mikäli esimerkiksi tarkastusoikeuden piiriin kuuluvien tietojen laajuuden suhteen olisi epäselvyyttä.

Esityksessä arvioidaan, että joitain suoria taloudellisia vaikutuksia seuraa myös ulkoasiainhallinnon säätämisestä rekisteröityjen yhteyspisteeksi kansallisen viisumitietojärjestelmän osalta. Vaikutukset seuraavat uudesta roolista ennakoitusta yhteydenottojen määrän kasvusta sekä jossain määrin myös tarpeesta saattaa asiaa koskevaa tietoa laajasti saataville yhteydenottojen kohdistamiseksi oikealle taholle.

Ulkoministeriö katsoo, ettei ole poissuljettua, että henkilötietojen tarkastusoikeutta voitaisiin väärinkäyttää kolmannen maan kansalaisten taholta. Tästä syystä olisi ollut perusteltua, että kolmannen maan kansalaisten henkilötietojen tarkastusoikeus olisi ollut maksullista.

Kuitenkin yleisen tietosuoja-asetuksen 12 artiklan 5 kohdan mukaan saman asetuksen 13 ja 14 artiklan nojalla toimitetut tiedot ja kaikki 15–22 ja 34 artiklaan perustuvat tiedot ja toimenpiteet ovat lähtökohtaisesti maksuttomia.

Toisaalta on huomioitava, että jos rekisteröidyn pyynnöt ovat ilmeisen perusteettomia tai kohtuuttomia, erityisesti jos niitä esitetään toistuvasti, rekisterinpitäjä voi joko a) periä kohtuullisen maksun ottaen huomioon tietojen tai viestien toimittamisesta tai pyydetyn toimenpiteen toteuttamisesta aiheutuvat hallinnolliset kustannukset; tai b) kieltäytyä suorittamasta pyydettyä toimea. Näissä tapauksissa rekisterinpitäjän on osoitettava pyynnön ilmeinen perusteettomuus tai kohtuuttomuus.

Johtopäätökset

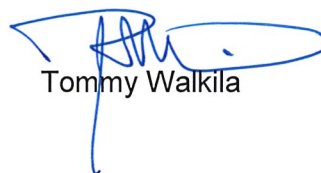
Ulkoministeriö pitää ehdotettuja säännöksiä kannatettavina ottaen huomioon erityisesti Euroopan unionin lainsäädännön asettamat vaatimukset sekä pitää myös ehdotettujen säännösten lakiteknistä toteutusta korkealatuksena.

Kansalaispalvelupäällikkö

Pasi Tuominen

Lainsäädäntösihteeri

Tommy Walkila

Liitteet

-